

Scientific Bulletin, № 2, 2021, pages 64-72

Aynura Huseykhon Rahimli, aynura.rahimova@gmail.com

Baku Eurasian University

DOI: doi.org/10.54414/qydk2888

e-ISSN: 2789-4614

ABOUT “NOBILITY” TERMS AND METAPHORIZATIONS ARISING AS A RESULT OF THEIR DETERMINATION (IN THE ASPECTS OF CONNECTION WITH CHESS TERMINOLOGY)

ABSTRACT

The article investigates the concept of "nobility" in the English language. It is known that it has an advantageous terminological inventory for the transition to semantic spheres that are relevant for the British linguistic and cultural environment, and this transition is carried out directly with the help of determination and retermination. So, specifically, in chess terminology, the three terms are derivatives of the concept of “nobility”. Also in the English language there are a large number of “nobility” terms that have undergone the process of determination and they are mainly used in the context of gender relations.

Keywords: the concept of “nobility”, “nobility” terms, English language, linguoculturology, chess terminology

“ZADƏGANLIQ” TERMINLƏRİ VƏ ONLARIN DETERMINLƏŞMƏSİNDƏN TÖRƏYƏN MƏCAZLAŞMALAR HAQQINDA (ŞAHMAT TERMINOLOGİYASI İLƏ ƏLAQƏLİLİK ASPEKTİNDƏ)

XÜLASƏ

Məqalədə ingilis dilindəki “Zadəganlıq” konsepti araşdırılır. Məlum olur ki, Britaniya linqvokulturoloji mühiti üçün aktual olan semantik sferalara keçidlər üçün əlverişli terminoloji inventara malikdir və bu keçid bilavasitə determinləşmə və reterminləşmə vasitəsilə gerçəkləşdirilir. Belə ki, konkret olaraq, şahmat terminologiyasında “Zadəganlıq” konseptindən üç termin əxz edilmişdir. Eləcə də ingilis dilində çox sayda determinləşmə prosesinə məruz qalmış zadəganlıq terminləri mövcuddur ki, onlar daha çox gender münasibətləri zəminində istifadə olunur.

Açar sözlər: “Zadəganlıq” konsepti, zadəganlıq terminləri, ingilis dili, linqvokulturologiya, Şahmat terminologiyası

О ТЕРМИНАХ «ДВОРЯНСТВА» И МЕТАФОРИЗАЦИЯХ, ВОЗНИКАЮЩИХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ИХ ДЕТЕРМИНАЦИИ (В АСПЕКТЕ СВЯЗИ С ШАХМАТНОЙ ТЕРМИНОЛОГИЕЙ)

РЕЗЮМЕ

В статье исследуется концепт «дворянства» в английском языке. Становится известно, что он имеет выгодный терминологический инвентарь для перехода к семантическим сферам, являющимся актуальными для британской лингвокультурологической среды, и этот переход осуществляется непосредственно при помощи детерминации и ретерминации. Так, конкретно, в шахматной терминологии три термина являются производными концепта «дворянство». Также в английском языке существует большое количество терминов «дворянства», подвергшихся процессу детерминации и они, в основном, используются в контексте гендерных отношений.

Ключевые слова: концепт «дворянства», термины «дворянства», английский язык, лингвокультурология, шахматная терминология

“Zadəəganlıq” konseptinə daxil olan terminlərin gündəlik məişətdə, bədii diskursda və s. kontekstlərdə fərqli məcazlaşma anlamları kəsb etməsilə bağlı məqamların təhlili burada determinləşmə hadisəsi haqqında daha təfsilatlı təhlil aparmaq zərurəti yaradır. Belə ki, bir çox zadəəganlıq terminlərinin istər emotiv (əzizləyici) vokativ funksiyasında çıxış edə bilməsi (Məsələn: *Come here, my child, my princess, he said.* [1]; habelə bu qrup leksik vahidlərin laudativlik funksiyasını icra etməsi (*Now I know that you are my queen, And you're always on my mind..* [2] bu qrup istilahlrın determinləşmə potensialının çox güclü olduğunu söyləməyə əsas verir. Bu cəhətin linqvokulturoloji və linqvopraqmatik aspektdən təhlili, əslində bu kimi situasiyaların semantik universallıq kimi dəyərləndirilə bilməsinə imkan yaradır. Ən azından bu qəlibdən determinləşmə hallarının əksər inkişaf etmiş dünya dillərində təsadüf edilməsi bu məcazlaşma növü haqqında statistik (yəni, bəlli sayda təsadüf edilən universallı) və ya frenventativ (müəyyən tezlikdə təsadüf edilən) universallıq kimi səciyyələndirilməsinə əsas verir. Fərqli dillərdə analoji mənə keçidlərilə bağlı nümunələrə diqqət edək: Azərbaycan dilində: (qız övladına, gənc xanıma xitabən ifadə edilən laudativ mətn iqtibasında): **Sən mənim balaca şahzadəmsən**¹; Türkiyə türkcəsində: **Sen benim küçük prensesimsin**², rus dilində: **Ты моя маленькая принцесса**³, ukrain dilində: **Ти моя маленька принцеса**, italyan dilində: **Sei la mia piccola principessa**⁴, fransız dilində: **Tu es ma petite princesse**⁵ və s.

Göründüyü kimi, hətta məhdud sayda dildən gətirilmiş nümunələr zadəəganlıq terminlərinin determinləşmə potensialını aşkar şəkildə ortaya qoyur. Bu ortaqlıq isə heç şübhəsiz ki, dil – cəmiyyət qarşılıqlı şərtləndirməsindən doğan təsir faktorları ilə əlaqədardır. Belə ki, dilin inkişafının xarici qanunauyğunluqlarına əsasən, cəmiyyət həyatında baş verən istənilən xarakterli dəyişimlər özünün səthi və ya dərin səviyyəli təsir fəsadları ilə dil sistemində əksini tapır. “Nümunələr gətirilən dillərin bir çoxunun ortaqlıq tarixi keçmişi olmamasına rəğmən, belə bir mənə keçidi ortaqlığı hansı oxşar tarixi proseslərlə şərtlənir?” – sualının cavabı isə kifayət qədər sadədir. Belə ki, onlarda da eynilə ingilis dilində olduğu kimi, zadəəganlıq terminlərinin laudativlik semantikasını ilə yüklənməsinin səbəbləri həmin dillərin daşıyıcıları olan toplumların ictimai-iqtisadi formasiya təkamülü ilə bağlıdır. Belə ki, toplumların dünya mənzərəsində onların feodallıq quruluşunu keçdiyi zaman kəsimi üçün xarakterik olan davranış sistemləri, prioritetlər öz əksini tapmışdır.

¹ Saçıma taxdığım qızılgülü çıxarıb bəyaz çobanyastığından çələng düzəldərək saçıma taxdın. “Sən mənim şahzadəmsən. Tacın bu güllərdən olsun” dedin. [3]

² **Babam** kollarını bana doladıktan sonra, “Demək benim **küçük prensesim** evlendi,” diye fisıldadı [4].

³ Так, ведущая позировала рядом со своими племянниками - у старшей девочки был день рождения: "С днем рождения, моя маленькая принцесса" [6]

⁴ «Lo sei, mia piccola principessa» [7]

⁵ Je n'ai pas vu passer tes premières années, Je n'ai pas eu la joie de te porter longtemps dans mes bras, **Tu es ma petite princesse.** [8 ; 109]

Konkret olaraq, feodallara, monarxlara bəslənən “təbə piyəteti” (latın dilində: *pietas* “çox hörmətli, ehtiram dolu, itaətkar davranış” [5] bu yüksək təbəqə nümayəndələrinin “seçilmişliyinin”, “imtiyazlılığının” dil materialı əsasında qabardılmasını mümkün etmişdir. Yəni, monarx kimi olmaq, monarx kimi yaşamaq ən üstün, ən lüks şərtlərlə reallaşan həyat təzi sayıldığı kimi (müqayisə et: Azərbaycan dilində: xan-bəy kimi yaşamaq, rus dilində: **жизнь как барин** və bilavasitə tədqiqat obyektini təşkil edən ingilis dilində: live like a king [9], monarxa bənzədilmək də ən üstün tərif növü kimi dəyərləndirilir. Məhz bu faktordan qaynaqlanaraq yaranan ifadələrin semantik tutumuna nəzər salmaq kifayətdir ki, həmin məna keçidinin və bu səpkili determinləşmənin bilvasitə feodalizmlə şərt- lənən dünya mənzərəsinin törəməsi olduğu əyani şəkildə ortaya çıxmış olsun. Məsələn: **happy as a king** “kral kimi xoşbəxt”, yəni “çox, həddən ziyadə xoşbəxt” [10]; **to feel like a queen** “özünü kraliça kimi hiss etmək” və s. Göründüyü kimi, bu ifadələrin semantik nüvəsində monarx obrazına qarşı “şaquli formatlı”, yəni bir növ, “aşağıdan yuxarıya” itaətkar təzim və heyranlıq dolu münasibətdən doğan məna keçidi reallaşmışdır. *Wouldn't it be nice to live like a king, rule the land, and have people bow at your feet?* [11]; *If she'd marry me, I'd be happy as a king* [12]; *Daily Rituals To Feel Like A Queen ... The key to feeling like a queen is taking a royal attitude toward hydration and what you choose feed your body* [13].

Göründüyü kimi, burada zadəganlıq terminlərinin determinləşməsi üçün ən vacib olan addımlardan bir neçəsi gerçəkləşmişdir: yəni, üslubi neytrallıq məqamı aradan qalxmış, monosemikliyə son verilmiş, ekspressivləşmə mümkün olmuşdur. Xatırladaq ki, terminlərin aşağıdakı fərqləndirici özəllikləri mövcuddur: 1) sistemlilik; 2) definisayalılıq (burada məna, semantik sahə sərhədliliyini nəzərdə tutulur. – A.R.); 3) monosemiklik; 4) ekspressivlikdən məhrum olmaq; 5) üslubi cəhətdən neytrallılıq. “Bu cəhətlərin yalnız terminoloji məna sahəsində gerçəkləşə bildiyini” vurğulayan N.V.Vasilyeva bu sahədən kənara çıxan terminin öz sistemliliyini və definisayalılığını itirməklə determinləşdirdiyini qeyd etmişdir. [14]. Göründüyü kimi, ilk mərhələdə metaforik impikasiya (əlaqələndirmə, qarşılıqlı şərtləndirmə) zəncirinin tərəfi kimi çıxış edən monarxik titul adları zamanla (irəlidə izləyəcəyimiz faktlarda şahidi olacağımız kimi) tam sərbəst şəkildə ümumişlək söz rəqində istifadə hüququ qazanmışlar. Həmin konkret faktların təhlilinə keçmədən öncə onu qeyd edək ki, “terminin konstitutiv (əsas, aparıcı mahiyyət) xüsusiyyətlərini itirməklə terminoloji sistemin sərhədlərini aşması nəticəsində ümumişlək sözə çevrilməsi”, yəni determinləşməsi halları [15] bilavasitə həmin sahənin cəmiyyət həyatına aktiv müdaxiləsi zəminində mümkün olur. Bu mənada ingilis dilində monarxik terminlərin determinləşməsinə istinad edən metaforikləşmə hallarının daha yüksək işlənmə tezliyi ilə seçilməsi tam məntiqəuyğun görünür. Çünki

monarxik institutun davamlılığı həmin metaforikləşmə və determinləşmə faktlarının arxaikləşməsinə imkan verməmişdir və tam əksinə geniş funksionallığını təmin etmişdir. *How Vanessa Bryant became 'Queen Mamba' ...The "Queen Mamba" to his "Black Mamba", Vanessa and Kobe Bryant were married for nearly 20 years. [16]; Bryant loved being a dad to girls and called his daughters his "princesses." ... "It's pretty cool for me 'cause it's Daddy's little princesses," he added. [17].* Göründüyü kimi, burada artıq terminoloji semantikadan və definisiyadan danışmaq qeyri-mümkündür. Müqayisə üçün deyək ki, hərbi terminologiyaya daxil olan **captain** “kapitan” sözü də zamanla öz istilah definisiyasından kənarlaşmaqla məcazi anlam kəsb etməyə başlamışdır. Belə ki, ingilis dilinə XIV əsrin sonlarında daxil olan bu söz 1560-cı ildən etibarən “bölüyə (ingilis d.: a company, rus d.: пол) başçılıq edən zabit” rütbəsi kimi işlədilməyə başlamışdır. 1550-ci ildən sonra dəniz hərbi qoşunlarında gəmi heyəti komandiri mənasında istifadə edilmişdi. Bu termin komanda idman növlərində taqımın başında duran şəxs kimi, yəni “komandanın kapitanı” mənasında da çıxış etməyə başlamışdı [18].

Onu da qeyd edək ki, zamanla ingilis dilində bu istilahın məcazlaşması daha da “irəli” gedərək onun “rəhbər, lider, başçı” anlamının da ifadəsinə xidmət etməsilə yekunlaşmışdır. Əslində, dəqiq olsaq, bu mənə “irəliləyişi” mahiyyət etibarını ilə **captain** terminin etimologiyasında əksini tapan ilkin mənaya (etimona) “geridönüşdən” başqa bir şey deyil. Belə ki, latın dilindən məhz “başçı, rəhbər” anlamını ifadə edən bu istilah daha sonra qədim dövr fransız dilində “kapitan, lider” anlamında sabitləşmiş və yalnız bundan sonra ingilis dili tərəfindən mənimsənilmişdir [18]. Təkrarən ilkin mənaya dönüş əsasında gerçəkləşən məcazlaşma nəticəsində captain “kapitan” hərbi termini həm də “lider, mübarizə rəhbəri” anlamlarında stabilləşmişdir. Bu məqamı U. Uitmanın ABŞ-ın əfsanəvi prezidenti A.Linkolnun ölümünə həsr edilmiş məşhur şeirində aydın şəkildə izləmiş oluruq.

O Captain! my Captain! our fearful trip is done,

The ship has weather'd every rack, the prize we sought is won.. [19].

Captain “kapitan” terminin hərbi terminologiya sahəsindən idman terminologiyası sahəsinə keçid etməsi ilə bağlı məqama qayıdaraq, onu da qeyd edək ki, terminoloji sistem üçün yetərincə xarakterik olan proses izlənilir ki, buna da reterminologizasiya və ya reterminləşmə deyilir. Məlumdur ki, “bir elm sahəsinə aid hazır terminoloji vahidlərin digər elm sahəsinə keçirilməsi” ilə səciyyələnən bu proses “terminoloji sinergetika” ilə əlaqədardır. Belə ki, sinergetikanın anlayış-terminlər sistemində “ötürülən”, digər elm sahəsinə keçid edən terminlər metaforik anlam kəsb etməklə buna nail olur [20; 104]. Biz bunun əyani nümunəsini **captain** “kapitan” hərbi terminin idman termini statusu əldə etməsi prosesində izləmiş oluruq. Eyni reterminləşmə prosesini “Zadəganlıq” konseptinə daxil olan və bilavasitə monarxiya institutu ilə bağlı olan istilahların digər elm sahələrinə keçidi zəminində də müşahidə edə

bilirik. Məsələn, əgər **captain** “kapitan” termininin hərbi sferadan idman sahəsinə keçidi ilə bağlı məqamı təhlilə cəlb etmişiksə, eyni analogiyanı, yəni zadəganlıq terminləri sırasından idman terminologiyasına “transfer” edilmiş istilahlara timsalında da nəzər sala bilərik. Belə ki, ingilis dilinin şahmat terminologiyasında **king** “şah”, **queen** “vəzir”, **knight** “at” oyun fiqurları məhz zadəganlıq terminlərinə istinad edir.

The king is invaluable and must be protected. The queen is the most versatile piece and is the most useful for supporting pieces, and often used for forking. The knight: It's represented by a horse and is the most complicated unit. [21]. Bu istilahlara tam reterminləşmə keçməsinin ən bariz sübutu da onların digər dillərə zadəganlıq terminləri olan analoqlarında fərqli şəkildə tərcümə olunması ilə bağlıdır. Müqayisə edək: Azərbaycan dilinə zadəganlıq terminləri kimi tərcümədə: king “kral”, queen “kraliça”, knight “cəngavər” tərcümə olduğu halda; şahmat terminləri kimi isə: king “şah”, queen “vəzir”, knight “at” tərcümə edilir. Eynilə rus dilinə tərcümədə müvafiq olaraq: king fiquru: король “şah”, queen: ферзь “vəzir”, knight: конь “at” kimi fərqliləşmə müşahidə edilir.

Playing black, Carlsen chose the Morphy variation of the Two Knights defence as his gambit but his Dutch opponent got the upper hand amid an exchange of queens. Then he went g4 [to take Carlsen's queen] and I realised I was lost. [22].

Göründüyü kimi, qeyd olunan şahmat terminlərindən yalnız ikisi Azərbaycan dilində zadəganlıq istilahlarına əsaslandığı halda, rus dili üçün bu say birə (sadəcə: король “şah” terminin timsalında) enir. Lakin etimoloji təhlilə keçdikdə məlum olur ki, rus şahmat ənənələri Şərqi kökləndiyindən **ферзь** “vəzir” istilahı da fars dilindəki [ferzin] “1) komandan, 2) vəzir” sözüə istinad edir. Etimoloji təhlilində ənənə faktoruna xüsusi diqqət ayıran G.Krılov Qərbi Avropa ənənələrində bu fiqurun qadın zadəganlıq titulu ilə əlaqələndirilməsi məqamını da xatırladır. Dilçi alman dilində bu semantik mövqedə: Dame, ingilis dilində isə: Queen terminlərinin işlədildiyini qeyd etmişdir. [23]. Müqayisə üçün deyək ki, fransız dilində “vəzir” şahmat fiqurunun adlandırılması üçün: **Dame**, ispan dilində: **Dama**, portuqal dilində **Dama**, italyan dilində: **Donna**, Holland dilində: **Dame** terminlərindən istifadə olunur. Lakin bundan fərqli olaraq, rumin dilində “xanım, ledi, zadəgan xanım” anlamlı **Dama** termini ilə yanaşı, eynilə ingilis dilindəki kimi “Kraliça” semantik tutumlu **Regina** istilahı işlədilməkdədir. İngilis dili ilə analoji vəziyyət eləcə də digər Qərbi və Şərqi Avropa dillərində, konkret olaraq, serb dilində: **Краљица** (Dama ilə paralel olaraq), Boşnak dilində: **Kraljica**, danimark dilində: **Dronning**, yəni “hakimiyyətdə olan kraliça” (**Damen** “zadəgan xanım” istilahı ilə paralel), Fin (Suomi) dilində: **Kuningatar** “hakimiyyətdə olan Kraliça”, Xorvat dilində: **Kralica** və digər bir çox dillərdə müşahidə edilməkdədir.

Burada **Queen** zadəganlıq terminin reterminləşməsi ilə bağlı diqqətimizi

çəkən maraqlı məqam ondan ibarətdir ki, əslində yalnız XV əsrin ortalarından etibarən şahmat istilahı mövqeyində çıxış etməyə başlamış bu termin öz semantik nüvəsində **Dame** termini ilə paralellik nümayiş etdirir. Belə ki, ingilis dilindəki **Queen** “Vəzir (şahmat)” termini də, digər Avropa dillərində təsadüf olunan analoqu – **Dame** termini də təxminən eyni anlamın fərqli fonetik cilddəki şaxələnmələrini təzahür etdirir. Belə ki, **Queen** zadəganlıq termininin qədim ingilis dilində **cwen** (“*queen, female ruler of a state, woman, wife,*”) şəklində təzahür tapdığı məlumdur. O da məlumdur ki, bu istilah Proto-German (Ulu German) dilində ***kwoeniz** fonetik cildində olmaqla, “qadın, həyat yoldaşı” anlamlarını verirdi. [24]. Müqayisə üçün deyək ki, ingilis dilinə təxminən XII əsrdə daxil olduğu ehtimal edilən Dame istilahı ilk anlamında “ana” ümumişlək sözü kimi və ya “sosial ranq cəhətdən üstün mövqedə olan qadına” ünvanlanan xitab forması kimi mənimsənilmişdir. Mənbə dildə – qədim fransız dilində isə bu söz “xanım, həyat yoldaşı” anlamını ifadə etməklə proformasının (latın dilində: *domna* “xanım, ev xanımı, ev idarəçisi”) əxz edildiyi mənə yükünə əsaslanırdı. Maraqlıdır ki, yalnız XIV əsrdən etibarən “yetkin qadın”, xüsusilə də “ailəli qadın” semantik mövqelərində sabitləşən bu istilah zamanla baron zadəganlıq titulu daşıyıcısının həyat yoldaşının (baronessanın) və ya cəngavərlik tituluna sahib şəxsin həyat yoldaşının xidmət etməklə [25] zadəganlıq terminologiyası inventarı kimi stabilləşdi. Nümunəyə diqqət edək: *A.S. Byatt, in full Dame Antonia Susan Byatt, née Antonia Susan Drabble... She was made Dame Commander of the Order of the British Empire (DBE) in 1999.* [26]. Göründüyü kimi, hər iki halda “qadın” anlamından şaxələnməni müşahidə edirik. Halbuki Şərq ənənəsinə görə, bu şahmat fiquru kişi obrazı ilə (Vəzir) özləşdirilirdi. Bu fərqi başlıca linqvokulturoloji əsaslandırması isə ondan ibarətdir ki, Şərq hökmdar saraylarında (az sayda istisnalar nəzərə alınmasa) nüfuz gücünə malik ikinci səviyyədə dayanan şəxs (və ya şəxslər), məzh vəzirlər hesab edilirdi. Bundan fərqli olaraq, Qərbi Avropa ölkələrində kralın həyat yoldaşı kifayət qədər nüfuz sahibi kimi və sözü keçərli olan siyasi faktor kimi dəyərləndirilirdi. Eləcə də Qərb idarəçilik ənənələrində qız övladının da kral rütbəsini varisi olmaq imtiyazı var idi. Təkcə onu xatırlatmaq kifayətdir ki, **queen** “kraliça” titulu XVIII əsrdə zadəganlıq titulu olaraq, qadın monarxi səciyyələndirən istilah kimi qəbul edilmişdir. Qeyd edək ki, kraliça Anna **Böyük Britaniya və İrlandiya kraliçası**⁶ titulu ilə fərqləndirilməyə başlamış ilk qadın monarxdır [24]. Müqayisə üçün deyək ki, Britaniya tarixinin daha öncəki dövründə hökmdarlıq etmiş digər qadın monarxi Empress Matilda (*hakimiyyət dövrü: 1141 aprel ayı – 1141 dekabr ayı*) Empress “imperator (q.c.) titulu ilə əbədiləşmişdi.

⁶ 1707-ci ildə qəbul edilmiş Birləşmə Aktına qədər Kraliça İngiltərə və İrlandiya Kraliçası olaraq qəbul edilirdi (məsələn: Mary Tudor – Queen of England and Ireland)

Bu məlumatlar kontekstində xatırladaq ki, **queen** “vəzir” şahmat termininin öz praformasası olan queen “kraliça” zadəganlıq terminindən reterminasiyası dövrü təxminən XV əsrin ortalarına təsadüf etmişdir. Məhz həmin vaxt Britaniya tarixində qadın monarxların bir-birini əvəz etməsi dövrünə təsadüf edir: Kraliça Mari Tyudor (hakimiyyət illəri: 1553-1558); Kraliça I Yelizaveta (hakimiyyət illəri: 1559-1603). Bu baxımdan tam məntiqə müvafiqdir ki, şahmat fiqurları arasında ən güclü fiqur sayılan vəzir fiquru, məhz **queen** “kraliça” zadəganlıq termininin reterminləşməsi nəticəsində formalaşmışdır. *One of the first things everyone learns playing chess is that the queen is the strongest piece on the board* [27].

Göründüyü kimi, “Zadəganlıq” konsepti Britaniya linqvokulturoloji mühiti üçün aktual olan semantik sferalara keçidlər baxımından əlverişli terminoloji inventara malikdir və bu keçid bilavasitə determinləşmə və reterminləşmə prosesləri vasitəsilə gerçəkləşdirilir.

Ədəbiyyat:

1. Moore B. My Child, My Princess: A Parable About the King for Little Girls of All Ages,
https://books.google.az/books?id=aj7t8h9qemEC&pg=PT30&lpg=PT30&dq=Come+here,+my+child,+my+princess,+he+said.&source=bl&ots=da-6muAuax&sig=ACfU3U2ycDeoke_QVii2xDp-Mario Biondi - You Are My Queen Lyrics
<http://www.songlyrics.com/mario-biondi/you-are-my-queen-lyrics/>
2. http://shahzaden.blogspot.com/2015/02/sni-sevirm-tanmadgm-adam_23.html
3. Osma R. İki yaralı,
https://books.google.az/books?id=xBYqDwAAQBAJ&pg=PT310&lpg=PT310&dq=d%C4%B1%C5%9Far%C4%B1dayken+kaybolmamdan+korktu%C4%9Fu+i%C3%A7in+elimi+b%C4%B1rakmayan+k%C3%BC%C3%A7%C3%BCk+prencesimsin.&source=bl&ots=leDwNr_J6U&sig=ACfU3U0C0yg0llthDbwHyilcYhDhqqiz-
4. Piteous (adj.) <https://www.etymonline.com/search?q=pietas>
5. <https://politeka.net/show-business/254971-takaya-mamka-lesyanikituk-pokazala-rodnyh-malyshey-redkie-kadry-obleteli-set>
6. Schmitt E.-E. La parte dell'altro Авторы:
https://books.google.az/books?id=MRknDwAAQBAJ&pg=PT258&lpg=PT258&dq=Sei+la+mia+piccola+principessa&source=bl&ots=UISPNJY_1t&sig=ACfU3U3VKa86KV9Pz7SLk6BcD-QdjTDMeA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiwrMuaxoPoAhXMRxUIHX-

[yACcQ6AEwF3oECAgQAO#v=onepage&q=Sei%20la%20mia%20piccola%20principessa&f=false](https://books.google.com/books?id=17I0DwAAQBAJ&pg=PA109&lpg=PA109&dq=Tu+es+ma+petite+princesse&source=bl&ots=Lei9XVRvhi&sig=ACfU3U3M24XsG8TaYTu41IZDvr_RAU4gEQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjIhODUx4PoAhWrUBUIHbbMCXI4ChDoATACegQICBAB#v=onepage&q=Tu%20es%20ma%20petite%20princesse&f=false)

7. Dominique E, Florent L. En vers et contre tout.
https://books.google.com/books?id=17I0DwAAQBAJ&pg=PA109&lpg=PA109&dq=Tu+es+ma+petite+princesse&source=bl&ots=Lei9XVRvhi&sig=ACfU3U3M24XsG8TaYTu41IZDvr_RAU4gEQ&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwjIhODUx4PoAhWrUBUIHbbMCXI4ChDoATACegQICBAB#v=onepage&q=Tu%20es%20ma%20petite%20princesse&f=false
8. Live like a king // The Collins dictionary
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/live-like-a-king>
9. Happy as a king
https://www.powerthesaurus.org/as_happy_as_a_king/synonyms
10. Alford C. How To Live Like a King on a Peasant's Income
<https://www.lifehack.org/articles/money/how-live-like-king-peasants-income.html>
11. <https://context.reverso.net/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/happy+as+a+king>
12. Daily Rituals To Feel Like A Queen <https://epicself.com/daily-rituals-to-feel-like-a-queen/>
13. Васильева Н. В. Термин // Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М. : Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с. <http://tapemark.narod.ru/les/508c.html>
14. Детерминологизация // Варбот Ж. Ж., Журавлев А. Ф. Краткий понятийно-терминологический справочник по этимологии и исторической лексикологии., Этимология и история слов русского языка . РАН, 1998.
https://dic.academic.ru/dic.nsf/etymology_terms/139/%D0%94%D0%B5%D1%82
15. Cranley E. How Vanessa Bryant became 'Queen Mamba' // Pulse, 01/30/2020 <https://www.pulselive.co.ke/bi/sports/how-vanessa-bryant-became-queen-mamba/b2htr73>
16. Emily Cavanagh 10 photos show how Kobe Bryant loved being a dad to girls and urged his 'princesses' to play sports, including basketball // Insider, Jan 28, 2020 <https://www.insider.com/kobe-bryant-photos-show-love-daughters-urged-to-play-sports-2020-1>
17. Captain <https://www.etymonline.com/word/captain>
18. Whitman W. O Captain! my Captain!
<http://www.uspoetry.ru/poem/145>

19. Железовская Г.И. Ретерминологизация как способ формирования терминов в языке современной дидактики // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Философия. Психология. Педагогика 2010 №4, с.104-106,
<https://www.sgu.ru/sites/default/files/journals/izvestiya/pdf/2013/12/13/2010-4-22.pdf>
20. <http://study-english.info/vocabulary-chess.php>
21. MacInnes P. Magnus Carlsen breaks record for longest unbeaten streak in chess history // The Guardian, 14 January, 2020,
<https://www.theguardian.com/sport/2020/jan/14/magnus-carlsen-breaks-record-longest-unbeaten-streak-chess-history>
22. Ферзь // Этимологический словарь Крылова
<https://gufo.me/dict/krylov/%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B7%D1%8C>
23. Queen <https://www.etymonline.com/word/queen>
24. Dame <https://www.etymonline.com/word/dame>
25. A.S. Byatt. British scholar, literary critic, and novelist
<https://www.britannica.com/biography/A-S-Byatt>
26. Chipmunk A. Why You Should Move Your Queen As Early As Possible! // Oct 11, 2019<https://www.chess.com/article/view/why-you-should-move-your-queen-as-early-as-possible>